

ХАБАРОВСК КРАЙНЫН ТУГУНДА — ЛЕНИН ОРДЕНИ

Чоен чук геология эргелелинчи на-
чалыгы В. В. Охотниковский олар
чүе чугалаан. Хабаровск крайга
доктаамал саягы салышкыны бол-
гаш кичээгей даш партияга бол-
гаш чазакча чуреткин ханымдан
ооруп четтиришкени олар шеге-
лейлеп. Примауриени ажалды
чоюлары СЭКП-ниң XXIII съездин-
ниң иштиндеринде амдыралды
чедикчилегин боттандырып даш
бүтү-ле күштерин бээр дээрин
Ыраккы Чоен чуктун ажалды чо-
нарнын мурундал бузуреткенер.
СЭКП обкомунун бирги секрет-
тарылары: Буряттың — А. У. Модо-
гов, Якуттың — Г. И. Чиряев, Пра-
мурск крайкүсүмүнчү даргазы
М. М. Кузнецов, СЭКП обкомун-
ның бирги секретарылары: Амур-
нун — С. С. Авраменко, Камчатка-
ны — И. А. Орлов, Магаданын —
П. И. Афанасьев, Сахалинын —
П. А. Леонов, Читааның — А. И. Сир-
нов, Ыраккы Чоен чук шеге орку-
гуну коммуналдыктын генерал-по-
ковник Н. Г. Павловский болгаш
Кызыл туу орденниң Оомун оеки
хулаадыртыны олар медресе билги
турор. Төрөн черлеринде бүдүрүк
күштерин улам дүргөн хожугу-
дери, бүтү-ле күштерин салыры
Ыраккы Чоен чуктун ажалды чо-
нарнын партияга болгаш чазакча
бүзүлгөдүр турар.

Бир эвес арга хевээр турган
болза, Токунун «Совет Тима»
колхозунун экономикти күчү-шыл-
дынын денелле — ажал ооруга
дарт дакыр миллион болуп ийик.
Сомгут он чыларын дүргүзүл
анаа болган болушуну шүүде
чорук деп алап болур.
Ап 1955 болган 1966 чылдарын
чыл отчоттарында ушта бизнестин
каралы. 1955 чылда чылкыгы бол-
мал 443 баш турган болза, ап 1966
четкен. Он чыл мурунда колхоз ку-
рунгане 33 тонна сүт, 14 тонна эт,
15 центнер жүк салып турган. Эрт-
кен чылын сүтү — 9, этти — 12,
дүктү — 4,5 катан хайну саткан. Ол
уенан иштинде ажал ооруга 4 ка-
тап эскен, күш-хүнүнү төлөвир
улагаткан. 1965 чылдын төчүзүндө
ол 1 рубль 65 копеек, аш паланн
көргөндөн 15 копеек хай болган.
Ол-да бүтү саятчыны сыйлаа
болуп олтура, ажал-агыл 1949 чыл-
да каш он нектит, каш-ла чү исе-
лерин турган деп чүвени бил-
лип алдыр чугула. Мычан саа-
чылар-да, бызаа ажалчылар-да,
каларчылар-да чок турган. Мыча-
ла-да ол чорук колхозтун бүт кы-
лаан чуроп алдыр чыгып кат-
тапкан. Оон тозарга черчинде —
колхозтун адын бизнестин улау ажал-
чынын чедикчилегин Бүтү-
Энелде Делегацияны, СЭКП обком-
ун, Тыва АССР-ниң Министрлер
Чукулаанын болгаш Дээди Советин
ниң Президиумунун он беш дипло-
маны болгаш хулаадыр бижиктери-
дир.
— Амгы үеде коллективтин кол
соруулаа — колхозтун култуура-
ды, чоруну амдырал-чурттал-
гадын акжигери — деп, колхоз дар-
газын турган аш Талчын-оол чугала-
н турар. Экономика талаш-биле бедик
денелде чедип алган, колхоз ам
култура оларга чыгып турунче ки-
рипкен. Адыр-Кежиг тургуну мы-
рыял төмүндө улут-чагай алып
бизнесте-биле, дегем фойе бол-
гаш корукчулар салы-биле чараш
шынчир кире берген, ырактан-ла кө-
түп келир. Оон чанында школа, эс-
негге садыры, ийн магазин, мыры-
най чаа ажалган 86 олуттук интер-
нат, тузун турар харылзаа бажын
бар.
— Эң-не кол челенгитин — дээш
Василий Санмеевич уламчылар, —
партия болгаш комсомол организа-
циялары болуп ийн. Олар чок бол-
за хожуулангы ажал-агыл мурун-
а болу бээриниң барылдазы-даа
чок. Коммунистер болгаш комсо-
молчулар боттары хуу улгериин ко-
гузуп, мурунку олутта чоруп тур-
ганын, Балыкка кылдыр чыгыс
чижиктен көргөйүн.
Бо чылын берге кыш болган, хар-

лыт-даа, хаттыг-даа. Оруктарын хат
чү-даа чок хөрүктөй шап туруп
берген, трактор безин күш четпейн
барган. Малдын олду-хоракына
айымыл дигерип алган. Шап ол бер-
ге ейдэ каш чыл дүргүзүл ажал-
дап келген хоочун коммунист Ба-
ран Чигитке баштапкан партия
организацияны дузалажып келген.
Анаа Кол Кан-оолга утурган ком-
сомол организацияны база-ла көдү-
рүп үнгөн. Партия хулаанынын сө-
дүндө доран-ла 54 коммунистер
болгаш комсомолчулар айымыл-хала-
лыс демисекин кирипкен болгаш
тилекчилер болуп шүгүлгөн.
Кымырал ол? Чолаачылар Х. Ба-
ран, С. Кан-оол, Н. Кол, чүдүрү-
чүлөр Кол Бара-оол, Юрий Очур
болган оон-даа эскерлер-дир.
Артедайн улуттукчулар оларны
аттарын эң-не чыгып, эң-не эргели
адаанында беш коммунистер бол-
гаш комсомолчулар — чурнакчы бол-
гаш соруу кирипкен күш деп чүвени
билип алдыр берге эвес турган.
Василий Санмеевич Тамды-оол
саалаарын чымыламы тузуп, хал-
дыр болдыргылап, чугалай-дыр:
— Коммунистерин болгаш ком-
сомолчуларын бирги ачы-хавылазы
— хурунчын болгаш хуу сонур-
галдык херээ — ажал-агылнын эконо-
миканын улам чаа чалаа көдү-
рүп чок бырыз — мал ажал-
ын салыратканы болур.
Ийги ачы-хавылазы — келир
уеи барылдаагы ажалды келгени-
ни партия организацияны чо-
гуу өйүндө айтканчыла. Чижээ,
чуртаакчы чоңун эвеш эвеш кезин
ажымыл хай, ажал эвеш балык-
таакчы-биле туттунуп келген.
Бистер ам оон өйүлган болгаш эң-
не ажалдык адыр болур — чер ажал-
дыс кирген бис. Эң аки хөрүнүгү
1500 гектар черин тарып, он ар-
баймын болгаш сулангы батат эвеш
дүдүдүн чыл бүрү өстүрүп ал келген.
Бис. Тараанын бир кезин малга ба-
ры-биле арттырып алган, эскекин
күргөнгө салып турар бис. Ол
дөргө балык тывыкында биске ды-
ка ажалгып чыгып.

Ушкү ачы-хавылазы — олар чө-
нү боттары-биле деге көдүрүп шы-
лааннар. Калдыр, мангыга саа-
чал болгаш малчынар чедикше
турган. Партия болгаш комсомол
комитеттериниң бирге кижигүнери
болгаш анаа-даа комсомолчулар чоң
ортузунга тайылбыр ажалын чору-
дун, олар-биле чуреткин ханым-
ны болу бээриниң барылдазы-даа
чок. Коммунистер болгаш комсо-
молчулар боттары хуу улгериин ко-
гузуп, мурунку олутта чоруп тур-
ганын, Балыкка кылдыр чыгыс
чижиктен көргөйүн.
Бо чылын берге кыш болган, хар-

вет күрүениң бүтү политикамы
улуттун чагай чорутуу дугайында
халы саягы салышкыны бол-
гаш деп, Н. В. Подгорный үртү-
чүен чугалаан.
Партия улуска бараан болуп, бо-
дунуң бүтү ажал-чорудугазын
утка-бодалын оортан — ооруп турар.
Уаус ону билги, партияга бүзүрө,
коммунизм тургузарың план-
нарыга бүрү дөткөмчө партияга
кезээде көргүзүп турар.
СЭКП-ниң Дээди Советинге ам бо-
лур сонгудатта партия база-ла ком-
мунистер биле партия кежигүнү
эвештерин бузулбас ботуга
бузулуп улусуң программа-биле
кирип турар. Сонгуда чоруп
турда, совет кижилер бистин пар-
тияның ленин чорутуу бүрү
ленин турарын база катан алу-
вер, улусчу эрге-чагырганың дээди
органына боттарынын дээр төлө-
келерин сонгуп алыр дээрине
чигинип турбас.
Бодунуң бежен теге оюнга чо-
кушала олурар Совет эрге-чагырга
болза, күчүлүп мыш мышкан, улус-
массанын иштинде даамдынып кире
берген, бистин чырыктыгы кел-
дир уенис — коммунизм тургуза-
рынга оортан бодунуң күжүн, боду-
нун эгертимес энергияны немес
ап турар.

Эң Подгорныйн чугааын улут
кичээгей-биле дынаан болгаш
адыш часкашкын, төрөн Комму-
нист партияга болгаш Совет ча-
закча алдар болдурган бөрөлдөр
салышкыны каш удаа үе кирип
турган.
Н. В. Подгорный Хабаровск край-
ны Ленин ордени-биле шаңнаар ду-
гайында СЭКП-ниң Дээди Советиниң
Президиумунуң Чарымын помчаан.
Олурушканын адыш часкан тур-
да, Н. В. Подгорный Ленин орденин
Хабаровск крайның туугуна кадан.
Совет Эвелединиң Гимнин ды-
налып үнгөн. Хоорайның кыргына
үгөр-бооларың даашташкыны ча-
гылашып турган.
Бодунуң чугаааның түңгөндө
Н. В. Подгорный улут шаңнаал-биле
холбаштыр Хабаровск крайның
ажылы чоннарына сетил-саягы-
тын ханымдан база катан байыр
чедирип, күш-ажылы чедикши-
нерин, амдыралга аас-кежикти бол-
гаш чагай чорутуу оларга, олар-
ны төрөлдөргө болгаш чок кы-
жыларың күзөп.

СЭКП крайкомунун бирги сек-
тары А. П. Шатков харым чүе
чугалаан.
— Крайны Ленин ордени-биле
шаңнаанын Коммунист партия-
ның Төп Комитетиниң болгаш Со-

УЕ-БИЛЕ ДЕНГЕ

Ол канчап мычар барганмы?
деп айтырмга ам кым боттук ха-
рым берип шыдаар деп, ужуру чүл
дээр, Барым-Хемчик район херек
кырында чедикчилде чок артар
чаккан. Минералдык чок бежен хире
тона, органиктик беш муң тона —
тарылга мурунда районга турган
чедикчилде ол-ла-дыр. Бистин
өзөкчү хуламактыг хөрүнүсүе ол
дээрде далайда дамды-дыр. Моон
мында болу бергенге кымын-даа
буруударын берге, ийет, мындыг
кижиги тып-даа ала, оортан бо
ажыл-херек чазамың берес. Ам кол
чүе — бар турар чедикчилдери
камналдыгы ажаары болгаш эң
ажыктыгы-биле ажалгаары болур.
Ылачарга фактыларын көргүзүп
турарында алдыр, бо талаа-биле
харысалга чок чоруктар бар болуп
турар. Медээ баугар чүе «Бар-
лык» совхозта чок бежен тона хире
минералдык чедикчилде бар дээш,
а тускай артеминер — 115 тона
дыктып турарлар. А эске 30—35
тонназы канчап барганмы? Ол дуга-
йын кым-да мыттаас. Мындыг бол-
за-даа совхозтун улуттукчуларынын
бо талаа-биле эң харысалга чок
болганын барымдалар сойгалан тур-
ар, олар күрүенин үегиң чүтүп
тооп көрбөзүнөр.
Багай кымы алаанда холуштуу
овалдап каан чедикчилдери
өкөөш, кайымы калыңгы бузуу,
кайымы суперфосфаты, а кайымы
аммиак селитразын дээрин ытлап
алдыр берге, оларын эң таарым-
пас черде кадалап турар. Чакы
баштайгы чалкын аммиак селитра-
нын саазын шоолайын мыдырады
чап каапкан, ол чедикчилдеге че-
мист деп кадып калган. Оон-биле
кады минералдык чедикчилдери
кадалаар болгаш чарыгдар тала-
а-биле материалдыг харысалгалыг
кижи база чогу илэрэп, кым-даа,
чедикчи-даа талаамаачы.
Байдалдык аайы-биле алдыр, төп
шанын артеминер ол дугайында
харышал ужурул, чүте дээрде че-
дикчилдери оон дөткөзүлгө
чыгар-дыр, мында-даа дуулап чок
болган, ол кижини оон тоовас-да.
Чедикчилдери кадалаар херек-
ке Бижикти-Хал салбырын агро-
ному А. Нармыков база хамаарылга
чок болуп турар. Ногаа культурала-

кычээгейнин төвүгө литр сүт, ки-
лограм эт турган.
Тус черин коммунистериниң
болгаш комсомолчуларынын база
бир үеиңен четес ачы-хавылазы
болза, ортук болгаш дээди өрө-
диге черлерин дооскан оолдарын
болгаш кыстарын кайнаар-даа бар-
байн, төрөн колхозунга келер көп
ажыларын чедип алганы болур.
Адыр-Кежигин болгаш оон чо-
гуу суурларын чуртаакчыларынын
чыгып хулаадыр бот-чыгыптыр
урун чүтү болгуну чаалап алган.
Ону каш чыл улаштыр Аас эс чыл
школанын башкыны Кол Булатов
улуттук келген. Бот-чогадыкчы ар-
гын улауларга болгаш бичилерге
кочуп таарым, согуу болгаш бед-
ик утка-шынардык болуп турары
өвөрүчү.
Бо өвөрдиге чыгында Адыр-Ке-
жиге он чылым кезежик школа-
дын ажалган. Бир-ле кезеж ала-
рын кичээгиде олуржуп, чамалы-
ры-биле чугалажып, школазын
дооскан, кала өвөрий күзө-бола-
лып сонугурады.
— Көдө ажал-агыл институтунга
кирип күзөп турар мен — деп,
бир оол чугалады.
— А мен агрономга өөреникээр
мен — деп, бирээзи харылаар бо-
лур.
Оларны сорулгазы күзөткөөн,
соруу чедип алдыр дээр биди-
лгит.
Партибонун кичээгейнин херээ-
женин чөвүленин ажал-чоруду-
ганы хаара туду берген. Чүте дээр
оон ажалында дыка хой чүдүлөр
хамааржыр. Мынап-ла амдырал-
дыг кастакчылар — херөөн-
нерин бажынарга, кулчуларга
кул-шеер, колхоз бузуреленин
аулуларын, саяды хандыргылаан,
ногаанын, ногаа тарылгазын
сайыраарын дээш киришес ажал-
ды кайды боор.
Бүтү-ле ажал-агылнын хай ады
адыларын бир аай дески улуттуу-
биле сурун 8 кезеке уккен болгаш
оон күзөлдөш даш шыгымын хы-
налыны тургускан. Кылыгнан
ажыларын түнөйүн тускай жур-
налда доктаамал бижип, анаа чо-
гуу демектери салып, оон сө-
дүндө хой-инитиниң чугалажымын
кымын кирип, илериңген чет-
кестерин дый чылдыр чыгып
болу берген.
Адыр-Кежиг суур ногаан аргалар-
ын болгаш бедик даргаларын ала-
ныла бодунуң бажымын үе-биле
декип, чараш болгаш аас-кежикти
хөжүп оор.

В. БАРИН,
Бажыстанын С. М. Киров атыг
куртуе университетиниң
студентин.

Алексей Белов самолёт чанында
турган өөрүнге кылаптан келгеш:
— Бөгүн магалы-ла ас ху-дур
аа! — диген.
— Маана мындай ас ху-дур бо
чазын ховар болтулаан болгай. Ба-
гун хун ашкык дээр ужулар, чаш-
тыр бис — деп, самолёт командири
Николай Яченко чугалаан, кады
ажылап турар эштерин дашты-
рыпкан.
Самолёттан каш-ла базым черде
өзайтыр төп каан, ас хар тейгеш
деп чедикчилдериң чанында тур-
гулаан чүдүрүкчүлөр база-ла ажал-
дап кирипкен.
Каш-ла минута эрткенде, тракто-
ри Александр Буманов трактору
тырмалып дагжатаан кап келеш,
самолёттун кыймынга кожалашты
тура дүшкен. «Беларусь» трактор
дуулаа монуң деп узун үсүкүнү
самолёттун кырычче көдүрүп үлгү-
дөргөш, анаа доктаамал турупкай,
чүдүрүкчүлөр Вазелас Беспалов
биле Игнат Истопов олар база
мынар үе халышкан, үсүкүстүн
хымыжынын иштинде чедикчилде-
ни самолёт кырында тускай үте
шылады төп бадрыпкан.
Самолёттун мотору диктитиң да-
жап үнгөн сонда, бир хуңде каш-да

катап маңнаар оруу-биле черин до-
гураан бурулдуу эстетпешаар, ма-
нан ийай болган. Оон ол, черден
чоорту адырлыгаш, агаарже бедик
ужуп үе берген. Ужугулаарынын
«Аншуска» деп шолаалары «Ан-2»
иниң диктити даажы эргенин хову-
нун кыжымын үрөп, тур аардор-
дан ырак эвеште, чап-чаа-ла оттуу
турар дүргөн, Бай-Хал суураалга
бизин аажок дыналы берген.
Чер-чери-биле кара дөмс кылдыр
адырын каапкан тараа шөлүнүң
ужуна самолёт чокушалай ужуң че-
де бергеш, аажок чавызап баш ба-
ган. Тараа шөлүнүң ужуна кымыл
тукумаш туткан кижиниң кырынга
келеш, аммиак селитразын чашты-
рып эгелен. Тараанын чагай ду-
жугуру чоруп улагыттары ол чедик-
чилдеге шөлө ак хар мышкан, дээр-
ден дүжүп бадым турган. Самолёт ол-
ла ушкан, аажок узун шөлүнүң база
бир ужуна түк туткан кижиниң
чанынга келеш, чедикчилдериң
чөндүр чаштырыпкан. Оон ол эгеш,
чедикчилдериң база барып чүдүрүп
алдыр-биле аардорунче ужуң чо-
рупкан.
Он беш минута хире үе эрткен-
де, самолёт база катан агаарже кө-
дүрүп үнгөш, дөмгөш шөлүнче
шигелди ужуң чоруткан.
Чедикчилдеге чаштырып турар
самолёттун командири Николай За-
харович Яченко республика байыс-
талымын келген корреспондентилер-

«Большевик» колхоз — органи-
тиг чедикчилдериң белеткеш, шөл-
гө тегериниң планын күзөлдөшкөн
кара чыгыс ажал-агыл болуп турар.
Мында хамык ужуң чүте эки уду-
тулдулар эвеш, харын тараажылар
боттары база кэдээ ажал-агыл эрте-
минин негелдериң баугар ажал-
дап өөрени бергенде. Харын оон
хараази-биле эркен чылын күрүне-
ге тараа садарынын хемчээгин колхоз
чедип катан көвүдөткен.
База бир тодаргай чүе бар — кол-
хозта чүте бөгүнүң эвеш, харын
дирта хуңу бодап ажалдан турар.
Мында чедикчилдериң ийги чө-
гөниң чүеви кылдыр көрөйүн турар,
мында ам-на чедикчилдериң өдөкти
бөдүп эгелен, ол өдөк чымын, кып-
ты өтүрү акын-биле ирилдигин
бээр болгаш эки чедикчилде болу
бер. Органиктик чедикчилдериң
эрте белеткээр, оларын хөрүңге
төп турла, шөлүн ботталары база
эвешээр болгай.
Ол ажал-агында минералдык че-
дикчилдериң бар курамынын чөп
ажылаарыңче база салышты салган.
Бар 21 тонна чедикчилдериң ку-
руу тараары шөлө тегарга-ла ийн
центнер аммиак селитразын кирир.
Чедикчилдериң кирген шөлдерин
кукурузунын 200—300 центнер но-
гаан массанын адырын колхозчулар
болап турар. А бо дээрде анаа бир аз-
аажык эвеш, харын төккөн чедик-
чилдериң күжүнүн үнөкелетиниң
ген салгал-дыр. Эрте черге бараан
болу бергенде, анаа чазыг турбас.
Харын-на мындыг болал «Барлык»
совхозтун тараажыларында четпейн
турар-дыр. Суттун күжүнче чедик-
чилдериң калыптарга — бедик ду-
жугутуң бажык магалдылы ол дээр-
гын оларнык билли алып өйү кел-
ген-дыр.
О. ХУРЕН-ОЛ,
Барын-Хемчик районун кэдээ
ажыл-агыл бузурелде эргелелинч
кол агроному.
С. ДОЖУ,
«Большевик» колхозтун экономик.
Т. ТАЛАНЧИН,
В. БУЗЫНОВ,
«Шын» болгаш «Тувинская
правда» солунарынын
корреспондентилери.

Коммунист башкы

Найрал суруун кымында даш-
тын манган ол кылдыр чугалай
каан бир бажында эртең-не 8
так мурунда үнгөш, ол холууда
кыдыраштар, номнар тыраан сум-
ка, солгай холууда дүрүп каан са-
аынар туткан кижини суруун ку-
дучуларын кежидир, даштыг
бар чорутурун бо-ла көрүп болур.
Сумкалар чүткөш, портфельдер ту-
кан бичин урутар орук дүрүгөр
ажаа уткужу көш меңделешер,
кожа бажытарлар. Бичин урутар-
ла ол-бо талаадыан хурулеткен,
чугаа-сооттук, катим-хотугу башкы
улагаткан чок школага бо кирип ке-
лэр.
Ол дээрде Талаш сес чыл школа-
зында өгө класс башкызы Иргит
Сайдай Иргитовна-дыр. 15 чыл му-
рунда бо-ла школага башкылап эге-
лээн. Башкы учалыгында бот-бо-
редилге-биле өөренишкан, дүржү-
галыг бажыларын үлгөргөн эде-
ри, турар-сорууттук ажалдан кирип-
кен. Башкынын согуу болгаш бер-
ге ажалдык чажыгтарын далай,
бүтү-ле күзө-чүтүкчү ажал сал-
таакчылар кижиндериң херээ-
ге бараан болдурган. Ажалдан эге-
лээн баштайгы чылдаа хулаа
алганы 29 өөреникчин шүтү ла-
раазымын калыңгы шөлөчөөр.
Ажык башкы бодунуң чүтүкчү-

нүц халас барбаанын улам чал-
гыламын, урутарлар өөренилген
артык каймакчы өөрүшү, аас-ке-
зери чок кылдыр саян, башкы дең-
сөстүн ханы уткалынга чоругаар-
ды кымыл келген.
Чылдар эртпн, арга-мергел-даа
бердөн. Чазам-биле ажалдылар
коммунисттик бедик ады улам-на
даамдырган. Бо өвөрдиге чылдаа
Сайдай Иргитованын чедикши-
нери калдыгы? Бирги кластан эге-
леш башкылап келген 4 «а» класс-
ка 21 өөреникчи турган. Олар бо ө-
вөрдиге чылдаа 100 хуу өвөрдиге
иң чедип ап, эге кластар аразынын
чарыкына бирги черин ээлеп ке-
лген. Кластың өөреникчилериниң
барык шүтүн бир кезин 4—5-ти
өөрөшпн турар.
Кожак өвөрдигелер-биле
ажылды бо башкы таарымтыр тур-
гускан. Боду немелде кичээлдерин
чорудуп, эң өөреникчилерини ко-
шка өөрүңге дулааштырып турар.
Мындай ажалды башкы бирги
кластан эгелеп чорудуп келген.
Ада-нелер-биле бажык харылзаа
өвөрдиге-кижээлдегенин шыа-
ры бедилеринге ужу-дузалыг
дарыны Иргит Сайдай эки билер.
Башкыны уруктарыга ада-нелер
олурушкан, тускай меңделелдерин
кыдыраштарга бижип турарлар.

Ада-нелерге кижээлдегелде тема-
дык лекция, беседалары эрттерер хаан
эвеш. Ада-нелерге ажал класс ша-
каны, уруктары бо-ла эрттерер.
Иргит Сайдайны класы эң-не аргы-
шеер. Кластың өөреникчилерин
културлуг аажы-чаңга эки чачы-
кыткан.
Класс шаптарында кайы-бир ө-
реникчилерин төртүтүгөн хуңуң де-
мектерин, калдык-бир темага чымы
эрттерер, концертке белеткөөр,
чаа мырла өөренири, эскүрүл ба-
ры чалчыл болу берген. Ол мышкан
класс шаптарында ийик-хөш та-
арымтыр кедериниң, хой-инити
чөдөргө бодун ап чорутурун дуга-
йында беседаларын шижиктөөн
кыска көргүзүлгө-биле алаштыр
эрттерип турары согуу. Таракта-
дыг хуңерге болгаш номчан со-
лун номнарынга хамаарыштыр
класс шаптары база эртпн турар.
Дүржүлгалыг бажынын класс ша-
птарында чүте ада-нелер эвеш, ха-
рым бажык эш-өөрү олуржур.
Иргит Сайдай чон ортузунга ийе-
кейлиг хой-инитиң. Школааны
коммунистериниң удургуучуу. Ө-
вөрдиге-кижээлдегелде ажалдар-
ын шыныр даш коммунистериниң
ролын бедилеринге кичээгейн уг-
ландырган.
Б. БАГА-ОЛ.

Чалыгың турар самолёт

Каш-ла минута эрткенде, тракто-
ри Александр Буманов трактору
тырмалып дагжатаан кап келеш,
самолёттун кыймынга кожалашты
тура дүшкен. «Беларусь» трактор
дуулаа монуң деп узун үсүкүнү
самолёттун кырычче көдүрүп үлгү-
дөргөш, анаа доктаамал турупкай,
чүдүрүкчүлөр Вазелас Беспалов
биле Игнат Истопов олар база
мынар үе халышкан, үсүкүстүн
хымыжынын иштинде чедикчилде-
ни самолёт кырында тускай үте
шылады төп бадрыпкан.
Самолёттун мотору диктитиң да-
жап үнгөн сонда, бир хуңде каш-да

катап маңнаар оруу-биле черин до-
гураан бурулдуу эстетпешаар, ма-
нан ийай болган. Оон ол, черден
чоорту адырлыгаш, агаарже бедик
ужуп үе берген. Ужугулаарынын
«Аншуска» деп шолаалары «Ан-2»
иниң диктити даажы эргенин хову-
нун кыжымын үрөп, тур аардор-
дан ырак эвеште, чап-чаа-ла оттуу
турар дүргөн, Бай-Хал суураалга
бизин аажок дыналы берген.
Чер-чери-биле кара дөмс кылдыр
адырын каапкан тараа шөлүнүң
ужуна самолёт чокушалай ужуң че-
де бергеш, аажок чавызап баш ба-
ган. Тараа шөлүнүң ужуна кымыл
тукумаш туткан кижиниң кырынга
келеш, аммиак селитразын чашты-
рып эгелен. Тараанын чагай ду-
жугуру чоруп улагыттары ол чедик-
чилдеге шөлө ак хар мышкан, дээр-
ден дүжүп бадым турган. Самолёт ол-
ла ушкан, аажок узун шөлүнүң база
бир ужуна түк туткан кижиниң
чанынга келеш, чедикчилдериң
чөндүр чаштырыпкан. Оон ол эгеш,
чедикчилдериң база барып чүдүрүп
алдыр-биле аардорунче ужуң чо-
рупкан.
Он беш минута хире үе эрткен-
де, самолёт база катан агаарже кө-
дүрүп үнгөш, дөмгөш шөлүнче
шигелди ужуң чоруткан.
Чедикчилдеге чаштырып турар
самолёттун командири Николай За-
харович Яченко республика байыс-
талымын келген корреспондентилер-

ник айтырмалыг мынчаар хары-
лаан:
— Бистин экипажыныс дүржүлга
станциянын шөлдеринде майын
3-тен ажалдап эгелен. Баштайгы
хуңерде 400 га черге өргөлөргө
ужур хоран бүдүмелди чаштырдыс.
Амгы үеде минералдык чедикчилде-
ге — аммиактыг селитраны чаштырып
турар мындыг. Чедикчилдериң бо
дүржүлга станциянын тараа, ку-
куруза шөлдеринде 1200 га черге
чажар бис. Бир хуңде 42 ужуулу-
кунуларын кылды, 80 тонна чедик-
чилдериң чаштырып тур бис. Мээң
дулаалыг ужукум Алексей Бело-
в, самолёттун моторун Владимир
Хлебников, техник Валерий Бүшөв
оор боттарынын ованшкан ажалы
даш кызык улус. Бистерин кай-
гылыгың-даа күзөлдөш — чедик-
чилдеге чаштырган шөлдерге чагай
дүжүт чалгызын дээр мындыг. Дү-
жүлга станциянын тракторизин
Буманов болгаш чүдүрүкчүлөр Бес-
палов, Истопов олар база-ла че-
дикчилдериң самолётка чүдүрүп
уруарын биче-даа саалтапайн турар.
Кы

БИСТИН
Кандидаттар үйы

Үшкү арын

